

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районы балаларга остәмә белем муниципаль бюджет
учреждениесе
«Яңа Көнәр балалар ижаты Йорты»

“Расльым”
Директор Х.Х.Зарипов.
26.10.2018.

Һөнәр сайлау-жаваплы ЭШ

профорснтакцион юнәлештәге дәрестән тыш
чара программасы

Үткәрелү вакыты : 30 октябрь 2018 ел.

Үткәрде: I нче ктегорияле остәмә белем биру педагогы
Султанова Г.Р.

2018 ел.

Тема: **Һөнәр сайлау-жаваплы эш**

Максат: Укучыларга кеше тормышында һөнәрнең бик мөһим урын тотуына төшендерү.

Укучыларга тиешле белгечлек сайлап алу юнәлеше бирү.

Һөнәр сайлауда җаваплылык хисе, җитди булу сыйфаты формалаштыру, гаилә тарихын өйрәнүгә этәргеч булдыру, һәртөрле хезмәткә, хезмәт кешесенә хөрмәт хисләре тәрбияләү.

Жиһазлау: презентация, аңлатмалы сүзлек, 2 төркемгә карточкалар

Дәрәс барышы:

I. Кереш өлеш (Слайд1)

Балачакны ташлап китәр чаклар

Сизелми дә үтәп китәчәк.

Балачаклар инде кире кайтмас:

Алда юллар сезне көтәчәк.

Алда юллар – кайсын сайларга?

Мең төрле уй баштан үтәчәк.

Дәрәс һөнәр сайлаганда гына

Көтәр сезне матур киләчәк

Безнең бүгенге класс сәгатенең темасы: “ Һөнәр сайлау- жаваплы эш” (2нче слайд.)

Бу дәрәс сезгә файдалы булыр дип уйлыйм, чөнки сезнең алда хәзердән үк “Нинди һөнәр сайларга?” дигән сорау тора, һәм кайберләрегез 9 класстан соң ук инде үзенең сайлаган һөнәре буенча укырга китәчәк.

Һөнәр сайлау – кеше тормышында иң әһәмиятле мәсьәләләрнең берсе. Заман үзгәрә барган саен, тормыш яңа һөнәрләр таләп итә. Гомерлек юлны сайлау бик авыр. Бу хакта 14 - 15 яшьтән үк уйлана башларга кирәк. Тора-бара яңа теләк-хыяллар барлыкка килергә мөмкин. Ә инде югары сыйныфларда укыганда үзгә кирәкле профиль буенча белемнәрне арттыра алу мөмкинлеге булганда 9 нчы класста дәрәс профиль сайлау – иң мөһим мәсьәлә. Бүгенге дәрәс без 2 төркемгә бүленеп алып барарбыз.Сез фикерләрегезне бергә уйлап җавап бирерсез.

II. Уку мәсьәләсен кую.

Күренекле мәгърифәтче, галим Каюм Насыри үзенең

“ Тәрбия китабы”нда балаларга биргән нәсыйхәте белән танышыгыз. (_ слайд) **“Әй жаннарым, угланнарым, хикәятемне ишетегез – һөнәр өйрәнегез. Дөнъяның байлыгына ышанырга ярамый. Алтын-көмешләр кеше өчен хәтәрдер: аны я карак алып китә, я утта янып бетә. Әмма һөнәр ышанычлы дәүләттер, һөнәр иясе байлыгын югалтса да кайгырмас. Әй угыл, син дә шулай һөнәр өйрән, тәрбияле бул, белем ал”**

Бу хикәяттән ниләр белеп калдыгыз? Нигә К. Насыри аны беренче хикәят итеп алды икән?

Һөнәргә өйрәнергә куша. Тәрбияле дә, белемле дә булыгыз, ди.

Һөнәрле кеше – бай кеше. Малы югалса да, ул үзе югалмый. К. Насыри да иң беренче баланы кечкенәдән һөнәргә өйрәтергә кирәклеген әйтә.

-Әйе укучылар, һөнәре булган кеше үз белгәннәрен башкаларга да өйрәтә

Һөнәрнең кеше тормышында мөһим урын тотуы турында фикер алышырбыз.

III. Уку мәсьәләсе чишү.

1нче бирем.

-Нәрсә ул һөнәр? Лексик мәгънәсен ачыклайк

Кул көче белән башкарылган эш.

Нинди һөнәрләр турында ишетеп, күрүп, укып беләсез?

Балта остасы, тимерче, сәгать төзәтүче, аш пешерүче, элементче.

2 нче бирем.

- Нинди дә булса һөнәргә ия булу өчен нәрсәләр эшләргә кирәк, кайсы сыйфатларны үзгә булдырырга кирәк? (*Укырга, түземлек, сабырлык, ихтыяр көче, тырышлык, теләк, сәләт*)

- Нәрсә ул профессия?

- Билгеле бер хәзерлек, белем таләп итә торган хезмәт.

- Һөнәр белән профессия арасында аерма бармы?

- Бар. Профессия алу өчен махсус уку мәҗбүри, ә һөнәрнең кайберләрен укымыйча да үзләштереп була.

Һөнәр- 1.Кул көче белән нинди дә булса эшләнмәләр ясау, житештерү өчен махсус күнекмәләр таләп ителә торган эш, кәсеп. Нинди дә булса өлкәгә караган белгечлек, профессия, шөгыль.

2. Үзөңә хас алым, методлар системасы булган берәр төрле практик эшчәнлек өлкәсе. Һәвәскәрлек, нинди дә булса эшкә осталык, мавыгулык.

(Татар теленең аңлатмалы сүзлегенә)

- Үзегезнең танышларыгыз, дусларыгыз, туганнарыгыз арасынан нинди һөнәр осталарын әйтә аласыз? (жаваплар)
- Сөзгә кызыклы сорау бирәсем килә. Укымыйча яки эшләмичә яшәп буламы? (*Кешенең һөнәре, кәсепе, шөгыле булырга тиеш. Юк, бу очракта кеше начар юлга баса.*)
- Егетләр, сөзгә бигрәк тә һөнәрле булу кирәк. Сөз барыгыз да - булачак гаилә башлыклары. Шулай булгач, сөз яклаучы, саклаучы, туендыручы кеше булачаксыз. (нче слайд)
- “Хезмәт – дөньяда бары тик кешегә генә хас һәм ул гына лаек булган бәхет ул” дигән сүзләр белән килешмичә мөмкин түгел. (К.Ушинский)
- Гадәттә, малайлар этиләренә охшарга тырыша. Этиегез яки әниегез белән уртак шөгылегез, алардан өйрәнгән һөнәр турында сөйләгез. Сөзне кызыксындырган һөнәр нинди? (Егетләренә жавапларын тыңлау)
- Кызларны әниләре нинди юнәлештә тәрбияли икән? (**Кызларның чыгышы.**)

Бирем

- Профессия сайлаганда, без иң элек нәрсә турында уйлыйбыз нинди факторларга игътибар иттегез? (Укучыларның фикерләре тыңлана).
- ✓ хезмәт шартлары; эш хакының күләме;
- ✓ профессиянең популярлыгы; әһәмиятлеге;
- ✓ сәләт; күңелгә ятуы;
- ✓ эти-әни, туганнар, дуслар киңәше; синең һөнәреңә ихтыяж булу, сәламәтлеккә.
- ✓ Профессияне сайлаганда өч төшенчәне онытмаска кирәк:
ТЕЛИМ   БУЛДЫРАМ   КИРӘК
- ✓ Телим → булдыра аламы → кирәк

Профессия сайлауның 5 принцибы.

- -Профессия сайлау жиңел түгел. Аны сайлауның үз принциплары бар. Хәзер шулар белән танышып китик:
- 1. Шәхси кызыксынулар. (Һәр бала ниндидер профессия белән кызыксынырга мөмкин).
- 2. Гаилә традицияләре. (Кайбер гаиләләрдә барысы да укытучы, бухгалтер, хәрби хезмәткәр, механизатор һ.б. булырга мөмкин).
- 3. Укудагы уңышлар. (Аерым фәннәр “5”легә генә укып, ул фән белән тирәнтен кызыксыну).
- 4. Жәмгыять тарафыннан таләп ителүе. (жәмгыятьтә яңа һөнәрләр барлыкка килә).
- 5. Укырга керү өчен мөмкинлекләр булуы. (Мәктәпне алтын медальгә тәмамлап, югары уку йортына бер имтихант биреп кенә керү, яки вузның түләүле бүлекләрендә уку өчен финанс кыенлыклары булу).
- **Профессияләр төркемнәре.** Хезмәт предметына бәйлә рәвештә “Психологлар һөнәр сайлаганда түбәндәге моментларга игътибар итәргә куша. Сөз беләсез инде, алар бөтен һөнәрләргә 5 төркемгә бүләнәләр.
- (Укучылар белән бергәләп).
  1. Кеше-кеше (тәрбияче, сатучы, шәфкать туташы һ.б.).
  2. Кеше-табиғат (агроном, зоотехник, урманчы һ.б.).
  3. Кеше-техника (токарь, слесарь, машина йөртүче һ.б.).
  4. Кеше- тамгалар системасы (компьютерда жыючы, хисапчы, кассир һ.б.).
  5. Кеше-сәнгать образы (рәссам, буяучы, чәчәкләр үстерү остасы һ.б.).
- Безнең укучылар һөнәр сайлау турында уйланылармы? Аларның фикерләрен белү максатыннан, түбәндәге анкета сораулары бирелгән иде. (нче слайд). Нәтижәләр белән танышыгыз.
  - 1. Киләчәккә нинди һөнәр сайлар идең?
  - 2. Ни өчен бу һөнәрне сайладың?
  - 3. Эти-әниң фикере белән туры киләме?

- 4.Кайсы мөһимрәк:
- а) кызыклы эшме;
- ә) зур акчамы;
- б) югары дәрәжәме?
- 5. Югары белем алырга телесеңме?
- 6. Ни өчен югары белем алырга телесең?
- а) армиягә бармас өчен;
- ә) күп акча эшләү;
- б) яхшы укыйм;
- в) эти -эни тели.

Анкета нәтижеләренән күренгәнчә һөнәр сайлау теләкләрегез зурдан икәнә күренә.

1. Сорауга җаваплар төрле: тәржемәче, эретеп ябыштыручы, тәрбияче, инженер, юрист, программист, укытучы
2. Кызыклы, һәрвакыт кирәк, балалар яратам, этием шул һөнәр иясе, ошый кебек җаваплар
3. Кызыклы эш-2, зур акча-3, югары дәрәжә-2
4. Әйе-7
5. Эти-эни тели- 2, күп акча эшләү- 4, яхшы укыйм-1

Нәтижә. Үзегез эшли алырдай сәләтегез булган гына һөнәр сайлагыз.

ТНВ да “Һөнәр” тапшыруы бара, шуны карарга тәкъдим итәм.

Мәкальләрне дәвам ит!

1. Һөнәр иясе бай булмас, бай булмаса да ач булмас.
2. Эшчән бәхетне эшендә күрер, ялкау бәхетне төшендә күрер
3. Һөнәр утта янмый, суда батмый торган хәзинә
4. Һөнәр ашарга сорамый, үзе ашата.
5. Һөнәрленең кулы алтын, акыллының акылы алтын.
6. Һөнәрле үлмәс,.....һөнәрсез көн күрмәс.
7. Хезмәт иясе-.....хөрмәт иясе.
8. Эше барның.....ашы бар.
9. Эш сөйгәнне.....ил сөйгән.
10. Агачны яфрак бизәсә,.....кешене хезмәт бизи.

Игътибарлылыкка уен.

1 төркем.

1. Күзе яхшы күрә, сәламәт, акыллы, түзем, тиз фикерли, компьютерны яхшы белә (программист)
2. Аралашучан, батыр, сабыр, күп укучы, матур сөйләшүче, күп йөрүче, табигатьнең бөтен авырлыгына түзә алучы (почтальон)
3. Таза, сәламәт, акыллы, батыр, биектән курыкмаучы кеше (очучы)
4. Ижади, хыялый, күп күрә белүче, тырыш, сабыр, төсләрне аеручы, табигатьне һәм кешеләрне яратучы, эш коралы – пумала (рәссам).

2 төркем.

1. Хезмәт ярата, игътибарлы, сабыр, төсләрне аеручы, юл билгеләрен яхшы белә, кешеләр белән тиз урта тел таба (шофер)
2. Үсемлекләр үстерү өчен жанын-тәнен кызганмаучы хезмәт иясе, жәй көне басудан кайтмый (агроном).
3. Сызымны яхшы сыза, укый, планлаштыра, оста сөйли, ышандыра, үзен яклай, эшен күрсәтә, төрле проектлар эшли. (архитектор)
4. Матур яза, балаларны ярата, әдәпле, күп белән, сабыр, таләпчән (укытучы, педагог)

Бү кызыклы! Нинди һөнәр яхшырак?

Бүгенге көндә хезмәт базарында кирәкле профессияләр турында сөйләшү.

- Бүгенге заманның зур проблемаларының берсе – эшсезлек.

Хезмәт базарында ниләр бар икән? (нчы слайд)

Укытучы: Соңгы еллардагы статистик мәглүмәтләр буенча 40 000 төр һөнәр булуы билгеле. Һөнәр сайлаганда хезмәт базарындагы хәлләрне дә истә тоту зарур.

Тест.

Бу тест киләчәктә нинди һөнәр иясе булуыгыз һәм сезнең хыялларны билгеләячәк.

Үзегез турында күбрәк белер өчен геометрик фигуралар белән эшләнгән шаян тест ярдәм итәр. 3 геометрик фигура- өчпочмак, түгәрәк, квадрат кулланып 10 элементтан торган кеше рәсеме ясарга. Бөтен фигураларны кулланьрга. Эшнең сыйфаты эһәмиятле түгел. Артык өлешләр ясалса, аларны сызып куярга, ә житмәсә өстәп ясарга. 30 секунд вакыт бирелә. (Укучылар ясыһ.)

Тестның нәтижәсен ачыклау өчен өчпочмакларны санагыз

Беренче тип: 6-8 өчпочмак. Житәкчеләр тибы, яхшы укытучылар. Лидерлык сыйфаты бик ачык сизелә, кешеләрне бик яхшы аералар, мәгълүмат белән эш итәләр.

Икенче тип: 5 өчпочмак. Жаваплы башкаручы, яхшы оештыру сәләтле. Үзенең эшчәнлеген азагына кадәр уйлап эш итүче яхшы белгеч.

Өченче тип: 4 өчпочмак. Талант һәм кызыксыну төрлелеге бар. Шәхси эшкә сәләтле.

Дүртенче тип: 3 өчпочмак. Галим тибы. Бер эш төрәннән икенчесенә жиңел күчә ала.

Бишенче тип: 2 өчпочмак . Сәнгать белән , кеше белән кызыксыну көчле. . Яңа, гадәти булмаганны бик тиз сизүчән.

Алтынчы тип: 1 өчпочмак. Уйлап табучы, рәссам, конструктор. Күзаллау сәләте көчле.

Бу тест сезнең төрле яклап талантыгызны күрсәтми. Ә шулай да ул үзегез, мөмкинлекләрегез, сәләтегез турында уйланырга мәжбүр итәр. Бу сәләтегезне үстерә башларга , һөнәр сайларга ярдәм итәр.

IV. Нәтижә ясау, йомгаклау.

Укытучы: - Һөнәрләр бик күп. Кайсын гына алсак та, аларның һәрберсе жәмгыятебез өчен бик кирәкле. Һөнәре булган, кулыннан эш килгән кешенең жирдә һәрвакыт үз урыны, үз юлы, үз һөнәр жимешләре була. Нинди генә чорда яшәсәк тә, без намуслы хезмәт кешеләре булып көн итәргә тиешбез. «Тырышкан табар, ташка кадак кагар» дигән мәкаль һөнәр белгән һәр кешегә туры килә. Һөнәрегез булса, авырлыктан курыкмасагыз, эш яратсагыз, сез үзегезне иң бәхетле кеше дип саный аласыз.

Шуны онытмагыз: һөнәр сайлаганда сез үз язмышыгызны сайлайсыз. Сайлаган һөнәрегез үзегезгә ошый һәм шатлык китерә торган булсын.

Һөнәрләр күп: кем булсаң да

Игенчеме, эшчеме?

Тик онытма бер нәрсәне:

Хезмәт бизи кешене.

Яраткан хезмәтең булу – зур бәхет. Бу бәхет сезне читләтеп үтмәсен, илгә-көнгә яраклы, туганнарыгызга, якыннарыгызга, гаиләгезгә кирәкле булып яшәгез дигән теләктә калам.

